

UDK 811.163'42'373.46:34
Izvorni znanstveni rad
Rukopis primljen 19. XII. 2023.
Prihvaćen za tisak 15. XI. 2024.
doi.org/10.31724/rihjj.50.1.4

Virna Karlić
Kristina Šekrst

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
vkarlic@ffzg.unizg.hr
orcid.org/0000-0002-6525-3805
ksekrst@ffzg.unizg.hr
orcid.org/0000-0002-0467-7313

DOMA DOMA JE UVIJEK NAJLJEPŠE – KONTRASTIVNA LEKSIČKA REPETICIJA U HRVATSKOME JEZIKU

Rad¹ se bavi kontrastivnom leksičkom repeticijom u hrvatskome jeziku, čija se formalna obilježja i komunikacijske funkcije analiziraju na izabranim primjerima iz mrežnoga korpusa hrWaC. Riječ je o vrsti repeticije leksičkih jedinica čija je primarna funkcija denotiranje prototipnijega i „osnovnijega” značenja od onoga koje bi denotirala neponovljena jedinica, s kojim je stoga u kontrastu. Prvi dio rada posvećen je pregledu dosadašnjega bavljenja tom pojavom, prikazu teorijsko-metodološkoga okvira njezina proučavanja te opisu njezinih glavnih obilježja utvrđenih prethodno provedenim istraživanjima (pretežito engleskoga jezika). U drugome dijelu rada provodi se kvalitativna analiza izabranih primjera kontrastivne leksičke repeticije na hrvatskome jeziku, kojom se nastoje utvrditi njihova opća i jezično specifična strukturna i semantičko-pragmatička obilježja.

1. Uvod

Lingvistički pojmovi *reduplikacija* i *repeticija* u širem smislu podrazumijevaju ponavljanje istovjetnoga jezičnoga materijala. U užemu smislu, pojam *reduplikacija* odnosi se na sustavno ponavljanje fonoloških, fonetskih i morfoloških

---

¹ Rad je nastao u sklopu institucijskoga projekta *Južnoslavenski jezici u upotrebi: pragmatičke analize 2* (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), a izložen je na XXXVII. međunarodnome znanstvenome skupu *Jezik i migracije* u organizaciji HDPL-a u Osijeku 2023. godine.

jedinica kojim nastaje nova jezična jedinica veličine riječi, dok se pojam *repeticija* odnosi na ponavljanje jezičnih jedinica veličine riječi ili većih jedinica (Marković 2007: 141). Shodno tome, u sklopu pojma *kontrastivna leksička repeticija* (u nastavku KL-repeticija), kojemu je posvećen ovaj rad, *repeticija* se tumači u užemu smislu – kao vrsta leksičkoga ponavljanja koje se ostvaruje na sintaktičkoj razini.

KL-repeticija – u literaturi poznata i kao *dupla konstrukcija* (Dray 1987, prema Ghomeshi i sur. 2004), *leksičko kloniranje* (Horn 1993), *slaganje identičnih konstituenata* (Hohenhaus 2004), *kontrastivna reduplikacija fokusa* (Ghomeshi i sur. 2004), *reduplikacijsko slaganje* (Lieber 2009) i dr. – vrsta je repeticije jezičnih (prvenstveno leksičkih) jedinica s pomoću koje govornik u iskazu denotira prototipnije i „osnovnije” značenje od onoga koje bi denotirala neponovljena jedinica, s kojim je stoga u kontrastu (Lee i Lee 2007). Osim te primarne funkcije, KL-repeticije mogu vršiti i neke druge funkcije poput upućivanja na odgovarajući referent imenskoga izraza, a prema širim tumačenjima i intenzifikacije značenja ponovljene jezične jedinice (usp. Poglavlja 3 i 4).

U ovome radu služimo se terminom koji upućuje na jezičnu razinu na kojoj se ostvaruje ponavljanje jezičnoga materijala (*leksička repeticija*) te na njezin semantičko-pragmatički učinak (*kontrastivna*). Kontrastivnost KL-repeticija ostvaruje se na eksplicitnoj ili implicitnoj razini između „povlaštenoga” i drugoga mogućega značenja repetiranoga leksema u iskazu. Osim na kontrastu između prototipnoga i neprototipnoga značenja leksema, KL-repeticije mogu se zasnivati i na drugim vrstama kontrasta: npr. između odgovarajućega i neodgovarajućega značenja u slučaju homonimije, između odgovarajućega i neodgovarajućega referenta imenskoga izraza i dr. (Huang 2015) (usp. Poglavlja 3 i 4).

Ghomeshi i sur. (2004) tu pojavu detaljno prikazuju na nizu primjera iz kolokvijalnoga engleskoga jezika, među kojima izdvajamo Primjer 1:

Primjer 1.

I'll make the tuna salad, and you make the **SALAD-salad**.

‘Ja ću napraviti salatu od tune, a ti napravi **SALATU salatu**.’²

Semantički učinak takve konstrukcije usmjeravanje je na određeni element denotacije ponovljenoga leksema, tj. jasnije određivanje ili sužavanje opsega njegova značenja (ibid. 308). Tako se u Primjeru 1 repetirana konstrukcija *SALATA salata* odnosi na zelenu salatu – u kontrastu sa širim značenjem raznih vrsta salata, kao što su voćne salate ili bogate mesne i riblje salate. Na sličnome tragu Huang (2015) KL-repeticiju definira kao konstrukciju koja se sastoji od glave izraza i njoj identičnoga modifikatora, pri čemu modifikator „služi za izdvajanje ‘povlaštenoga’ značenja, koje je u kontrastu s drugim značenjima dvosmislenih i polisemnih leksema te leksema nejasnoga ili ‘labavoga’ značenja” (ibid. 1).³ Riječ je, dakle, o jezičnome sredstvu koje na pragmatičkoj razini omogućava/olakšava komunikaciju u situacijama kada je za uspješno sporazumijevanje potrebna dodatna specifikacija značenja leksema ili referenta koji je njime označen.

KL-repeticija zasada je slabo istražena, a najviše joj je pažnje posvećeno u studijama o engleskome jeziku. Njezina je pojava, međutim, potvrđena u brojnim jezicima svijeta: u mnogim europskim jezicima (dostupne su primjerice studije o KL-repeticiji u francuskome, njemačkome, ruskome, španjolskome i talijanskome jeziku)⁴, u nekim afričkim, australskim i autohtonim južnoameričkim jezicima te jezicima Oceanije (usp. Huang 2015: 2). Glavni uzrok slabe istraženosti KL-repeticije njezina je recentnost te niska frekventnost u jezičnoj upotrebi, kao i ograničenost na neformalni razgovorni registar, i to najčešće u neposrednoj govornoj komunikaciji. U pisanoj se formi obično javlja u tekstovima koji odražavaju obilježja spontanoga govornoga jezika (npr. u dramskim tekstovima i filmskim scenarijima te u raznim formama internetske komunikacije koja se odvija pisanim putem). Prve zabilježene potvrde KL-repeticije u engleskome jeziku potječu iz 70-ih i 80-ih godina prošloga stoljeća, dok od 90-ih godina na dalje one postaju sve brojnijima – posebice u korpusima govorenoga jezika (npr. Hohenhaus 2004) te u mrežnim korpusima (npr. Widlitzki 2016). Pojedina korpusna istraživanja pokazala su da je upotreba KL-repeticija među govornicima

² U notaciji ne slijedimo u potpunosti Ghomeshi i sur. (2004) radi izbjegavanja poistovjećivanja sa složenicama, ali i s repetitivnim konstrukcijama tipa *tako-tako* (Marković 2007: 148). U skladu s notacijom Ghomeshi i sur. (ibid.) verzalom su označene prve, naglašenije sastavnice KL-repeticija, s time da su primjeri iz korpusa analizirani u nastavku rada navedeni u izvornome obliku.

³ Sve citate koji su u izvorniku na engleskome jeziku na hrvatski su prevele autorice rada.

⁴ Usp. npr. za francuski Rossi i sur. (2015), za njemački Finkbeiner (2014) te Bross i Fraser (2020), za španjolski Felíu Arquiola (2011), za talijanski Wierzbicka (1991) i Rossi (2011).

engleskoga jezika najfrekventnija među mladim ženama (usp. primjerice Widlitzki 2016).

U studijama o repeticiji i reduplikaciji u hrvatskome jeziku, koliko nam je poznato, ta pojava nije zabilježena ni opisana, a njezino istraživanje zasigurno otežava izostanak većih anotiranih korpusa govorenoga hrvatskoga jezika. Moguć slučaj KL-repeticije navodi Marković (2007) u kontekstu primjera ponavljanja imenice ili pridjeva u imenskome predikatu s kopulom, kojim se ističe značenje ‘upravo to’ i ‘potpuno takav’: npr. *Juha je sol – sol* (‘sama sol’, ‘jako slana’) ili *Luka je glup – glup* (‘potpuno glup’). U tim je slučajevima prije riječ o intenzifikaciji značenja nego o upućivanju na prototipno ili „osnovnije” značenje udvojene riječi. U narednim poglavljima ovoga rada bit će govora o intenzifikaciji značenja kao jednoj od mogućih (sekundarnih) funkcija KL-repeticije (usp. Poglavlja 3 i 4).

Niska zastupljenost KL-repeticija u njihovoj primarnoj funkciji u mrežnim korpusima suvremenoga jezika kao što je hrWaC upućuje na to da je riječ o pojavi novijega datuma koja je u hrvatski jezik vrlo vjerojatno ušla pod utjecajem engleskoga jezika putem pop-kulturnih sadržaja.⁵ Izgledno je da je širenje te pojave u hrvatskome jeziku isprva potaknuto kalkiranjem pojedinih KL-repeticija iz engleskoga jezika.⁶

U ovome radu cilj nam je predstaviti glavna opća i jezično specifična obilježja KL-repeticije u hrvatskome jeziku temeljem analize izabranih primjera prikupljenih iz mrežnoga korpusa hrWaC.

2. Strukturna obilježja KL-repeticija

U ovome radu polazimo od tumačenja KL-repeticije kao repeticije u užemu smislu, koja podrazumijeva ponavljanje jezičnih jedinica veličine riječi ili većih jedinica na rečeničnoj razini (usp. Marković 2007). Riječ je o cjelovitoj repeticiji

⁵ U korpusu KL-repeticija koji su izradili Ghomeshi, Jackendoff, Rosen i Russell 2003. godine (posljednji put proširen 2014. godine) popisani su primjeri zabilježeni u filmovima, serijama, novinskim tekstovima te televizijskim i radijskim emisijama. Mnogi od tih filmova i serija dobro su poznati hrvatskoj publici.

⁶ Slično razvoju konstrukcija tipa *pun puncat*, za koje se pretpostavlja da su se u hrvatskome proširile pod utjecajem naslijeđenih (npr. *kokoš*) i posuđenih (npr. *bombon*) leksema s redupliciranim korijenom (usp. Marković 2009).

kojom se formira konstrukcija sastavljena od istovjetnoga modifikatora i glave s naglaskom na prvoj sastavnici (Horn 2018: 233). U literaturi o KL-repeticiji zastupljena su i tumačenja te pojave kao vrste tvorbe riječi, na što upućuju terminološka rješenja koja uključuju pojam *slaganje*. Kao glavni protuargumenti takvim tumačenjima obično se navode sljedeća obilježja KL-repeticije: (1) ograničena upotreba modifikatora uz KL-repeticije, koja izostaje u slučaju složenica (npr. **crna KAVA kava*), (2) KL-repeticiji podložne su neke jezične jedinice koje nisu podložne slaganju (npr. vlastita imena i fraze), (3) specifična pragmatička motivacija za primjenu KL-repeticije u iskazu te (4) „privremenost” KL-repeticija, kao i kontekstualna uvjetovanost njihova značenja (usp. primjerice Ghomeshi i sur. 2004, Hohenhaus 2004, Horn 2018).

Budući da se KL-repeticije zbog snažne kontekstualne uvjetovanosti „opiru” leksikalizaciji (Huang 2015), Hohenhaus (2004) svrstava ih u međukategoriju privremenih, *ad hoc* tvorenica:

Privremene tvorenice proizvode se tijekom jezične uporabe, za razliku od ‘gotovih’ leksema, koje govornik dohvaća iz mentalnoga leksikona. Privremene su tvorenice, dakle, nešto između ‘postojećih’, ‘stvarnih’ riječi [...] i ‘mogućih riječi’ – one kratkotrajno postoje u jezičnoj izvedbi, ali (još) ne postoje u leksikonu. [...] Većina privremenih tvorenica nikada ne uđe u leksikon. (ibid. 297–298)

Prema Ghomeshi i sur. (2004) u engleskome jeziku KL-repeticiji podložne su razne vrste riječi: imenice (uključujući vlastita imena), pridjevi, glagoli, pojedine čestice, prijedlozi, prilozima te neke ustaljene fraze. Istraživanja KL-repeticija u engleskome jeziku pokazala su da su u jezičnoj upotrebi najfrekventniji primjeri s imenicama, pridjevima i prilozima (Widlitzi 2016) te da su toj vrsti udvajanja podložnije kraće, najčešće jednosložne i dvosložne riječi (Hohenhaus 2004: 302). Slabu zastupljenost primjera s nepromjenjivim riječima Bross i Fraser (2020: 3) objašnjavaju na sljedeći način: „Budući da je funkcija KL-repeticija restrikcija značenja njihove leksičke sastavnice, nije joj podložna većina funkcionalnih leksema” (npr. **Došao bih, ALI ali ne mogu*).

Pojedina kontrastivna istraživanja potvrdila su određene jezične specifičnosti na planu formalnih i funkcionalnih obilježja KL-repeticije. Primjerice, Bross i Fraser (2020) temeljem kontrastivne analize KL-repeticije u engleskome i njemačkome jeziku utvrdili su da njemački jezik nije tako „morfosintaktički

permisivan” kao engleski kada je riječ o repeticiji fraza ili pak repeticiji leksema bez gramatičkoga nastavka (npr. engl. *GLOVE gloves*). Analizom primjera KL-repeticija iz mrežnoga korpusa hrWaC cilj nam je utvrditi njihova glavna strukturna i funkcionalna obilježja u hrvatskome jeziku te ih usporediti s navedenim obilježjima u engleskome i drugim jezicima (v. Poglavlje 4).

3. Semantičko-pragmatička obilježja i funkcije KL-repeticija

Temeljem analize primjera KL-repeticija različitih vrsta riječi Horn (2006) izdvaja njihove tri glavne funkcije: (1) označavanje prototipnoga značenja (posebice u slučaju repetiranja imenica, npr. *SALATA salata* u kontrastu sa salatoma od tune), (2) intenzifikacija značenja i „dodavanje novih vrijednosti” (posebice u slučaju repetiranja pridjeva) (npr. *CRVENA crvena kosa* u kontrastu s uobičajenom bojom riđe kose)⁷, (3) označavanje doslovnoga (denotativnoga) značenja kao suprotnosti prenesenom značenju (npr. *Jeste li spavali ili SPAVALI spavali?*). Na sličnoj ideji Hohenhaus (2004: 301) postavlja formule za izvođenje značenja KL-repeticija:

Repetirane imenice: *XX je pravi/prototipni/upravo/samo X*

Repetirani pridjevi, prilozi i glagoli: *XX je stvarno/uistinu/ekstremno X*

Hohenhaus (ibid.) pritom ističe da značenje KL-repeticija može biti snažno kontekstualno uvjetovano, i to najčešće u sklopu kontrastivnih iskaza strukture:

ne (samo) X nego XX (npr. *Ne bojim se ribe pauka nego PAUKA pauka*)⁸

ne (samo) XX nego X (npr. *Ne bojim se PAUKA pauka nego ribe pauka*)

Misliš X ili XX? (npr. *Misliš pauka ili PAUKA pauka?*)

Kontrast, dakako, u iskazu ne mora biti eksplicitno iskazan, već može biti i implicitan u slučajevima kada govornik pretpostavlja da ga slušatelj može interpretirati na odgovarajući način. Analiza koju je Widlitzki (2016) provela nad

⁷ Horn (2018) ukazuje na razliku među funkcijama KL-repeticije relativnih i apsolutnih pridjeva. Dok se udvajanjem relativnih pridjeva poput *visok*, *dobar*, *velik*, *bogat* i *sretan* njihovo značenje intenzivira (npr. *VISOK visok* = ‘jako visok’), udvajanjem apsolutnih pridjeva poput *prazan*, *zavoren*, *suh*, *mrtav*, *gol* njihovo se značenje „sužava” na prototipno (npr. *MRTAV mrtav* = ‘stvarno/potpuno mrtav’).

⁸ Prema Hornu (2018) u istoj se funkciji i poziciji može upotrijebiti i nerepetirani izraz *X* (npr. *Ne bojim se ribe pauka nego PAUKA*).

trima vrstama korpusa engleskoga jezika (korpus blogova, korpus serija, korpus suvremenoga američkoga engleskoga jezika) pokazala je da su takvi primjeri manje zastupljeni od onih s eksplicitno iskazanim kontrastom.

3.1. Kontekstualna uvjetovanost KL-repeticija

Mnogi istraživači tumačenje KL-repeticija isključivo kao markera prototipnoga značenja udvojene jezične jedinice smatraju nedostatnim. Glavni razlog tomu jest promjenjivost, odnosno ko(n)tekstualna uvjetovanost njihova značenja u iskazu. U nastavku ovoga poglavlja slijedi sažet prikaz semantičkih i pragmatičkih pristupa KL-repeticijama u čijemu je fokusu upravo njihova kontekstualna uvjetovanost.

Jedan od prvih pokušaja definiranja funkcija i značenja KL-repeticija s obzirom na kontekst njihove upotrebe ponudila je Whitton (2006) u sklopu teorijskoga modela koji je nazvala *stupnjevitom analizom* (eng. *scalar analysis*). Riječ je o pristupu koji se zasniva na pretpostavci da upravo kontekst i znanje koje dijele sudionici razgovora određuju sastavnice skupa mogućih značenja KL-repeticija te njihov poredak po *stupnjevima relevantnosti*:

Moguće interpretacije izvorne jedinice [...] poredane su na ljestvici relevantnosti, koja se zasniva na kontekstu i zajedničkome znanju sugovornika. Element koji je najsnažniji na ovoj kontekstualno uvjetovanoj ljestvici predstavlja značenje sastavnice KL-repeticije. (Whitton 2006: 7; Widlitzki 2016: 123)

Primjer 2.

- (a) Želiš li vode ili PÍĆE piće? (alkoholno piće ↔ bezalkoholno piće)
 (b) Ne bih pivo, treba mi PÍĆE piće. (žestoko alkoholno piće ↔ nežestoko alkoholno piće)

U Primjeru 2a, prema Whittoninu tumačenju, skup mogućih značenja izraza *PÍĆE piće* sastoji se od dviju sastavnica (*alkoholno piće* i *bezalkoholno piće*), pri čemu govornik odbacuje drugu sastavnicu kao moguće značenje, što proizlazi iz konteksta iskaza: budući da je voda bezalkoholno piće, ne može biti u kontrastu sa značenjem ‘bezalkoholno piće’. Prema istomu se principu uspostavlja drugačije, uže značenje izraza *PÍĆE piće* u Primjeru 2b (govornik odbacuje sastavnicu *nežestoko alkoholno piće* jer pivo pripada toj kategoriji alkoholnih

pića). Iako je u većini slučajeva značenje KL-repeticija nestabilno, tj. kontekstualno varijabilno, Song i Lee (2011) u osvrtu na Whittoninu teoriju ističu da kontekst nije uvijek nužan za uspješnu interpretaciju te vrste repeticije te da se ona može zasnivati na zajedničkim znanjima i uvjerenjima pripadnika govorne zajednice. Autori, međutim, upozoravaju i na činjenicu da nemaju sve kategorije nužno samo jedan prototip na koji upućuju KL-repeticije te da on može varirati zavisno od vanjskih faktora (*dinamični prototipovi*). Song i Lee (ibid.) najveći nedostatak stupnjevite analize nalaze u nedovoljno razrađenom pojmu prototipa te nejasnim kriterijima za uspostavljanje ljestvice relevantnosti. Iako je glavni cilj stupnjevite analize bio hvatanje ukoštac s kontekstualnom uvjetovanošću značenja KL-repeticija, njezini su se dometi – posebice u slučaju implicitno iskazanoga kontrasta – pokazali ograničenima.

Istim problemom – iz nešto drugačije perspektive – pozabavili su se pojedini pragmatičari. Budući da je smisao iskaza koji sadržavaju KL-repeticiju kontekstualno uvjetovan, pragmatički pristup tomu fenomenu pokazao se nužnim. Lee i Lee (2007) KL-repeticiju definiraju kao sredstvo uklanjanja dvosmislenosti i nejasnosti u iskazu, koje će govornik upotrijebiti „(...) kada pretpostavi da slušatelj možda neće interpretirati određeni iskaz u skladu s njegovom komunikacijskom namjerom” (ibid. 266). Na tome tragu Horn (2006) utvrđuje da se KL-repeticije u razgovoru često javljaju u funkciji samoispravljanja – u situacijama kada govornik procijeni da nije bio dovoljno jasan.

Još je Levinson (2000) u sklopu svoje *novograjsovske* teorije implikature KL-repeticije (s drugim vrstama reduplikacije i repeticije) svrstao u kategoriju generaliziranih konverzacijskih implikatura, čiji se prijenos zasniva na tzv. M-načelu, prema kojemu govornik ne bi trebao koristiti markirani izraz (umjesto nemarkiranoga, neutralnoga izraza) bez razloga, jer njime se prenosi markirana poruka, tj. poruka koja sadržava implicirani sadržaj. Na temelju te Levinsonove postavke i Griceova kooperacijskoga načela Huang (2015) kroz sedam koraka objašnjava mehanizam prijenosa (kontekstualno uvjetovanoga) značenja iskaza koji sadržava KL-repeticiju. Prikaz toga mehanizma navodimo u sažetoj verziji:

- 1) Govornik pretpostavlja da slušatelj može dešifrirati značenje izraza XX;
- 2) Upotrebom tautološkoga izraza XX govornik naizgled krši maksimu kvantitete;
- 3) Pod pretpostavkom da je govornik kooperativan, slušatelj treba shvatiti zbog

čega je upotrijebljen tautološki izraz;

- 4) Slušatelj interpretira iskaz s izrazom XX kao maksimalno informativan;
- 5) Temeljem M-načela slušatelj suprotstavlja izraze XX i alternativni (neobilježeni) izraz X/YX;
- 6) Slušatelj uspostavlja skup suprotstavljenih značenja, koji može obuhvaćati različite dimenzije kontrasta u različitim kontekstima;⁹
- 7) Slušatelj s obzirom na kontekst iskaza uspostavlja jednokratnu, *ad hoc* ljestvicu mogućih smislova iskaza te potom identificira smisao koji je najizgledniji, tj. najrelevantniji, u kontekstu komunikacijskoga čina.

Huang, dakle, iskaze koji uključuju KL-repeticiju tumači kao iskaze s partikulariziranom (kontekstualno uvjetovanom) konverzacijskom implikaturom. Autor (ibid. 6) također ističe da u nekim slučajevima KL-repeticija može biti marker sarkazma, humora i drugih retoričkih efekata zasnovanih na konverzacijskoj implikaturi.

Horn (2018), uz navedene glavne funkcije KL-repeticija, navodi i druge razloge njihove upotrebe. Primjerice, ističe da je u nekim situacijama govorniku naprosto jednostavnije upotrijebiti KL-repeticiju nego na kakav drugi način specificirati značenje izraza (ibid. 241). Osim toga, tim jezičnim sredstvom govornik može markirati i neformalnost govorne situacije te izraziti familijarnost prema svom sugovorniku. Nadalje, upotrebom KL-repeticije kao eufemizma govornik može izbjeći povredu sugovornikova obraza upotrebom izraza kojim se eksplicitno imenuje kakav društveni tabu (npr. *Jeste li spavali ili SPAVALI spavali zajedno?*) (ibid. 248).

S obzirom na raznolikost KL-repeticija, kao i na njihovu (veću ili manju) podložnost raznim ko(n)tekstualnim faktorima u sklopu iskaza, Whittonin teorijski model stupnjevite analize smatramo nedovoljno fleksibilnim za tumačenje te pojave. Osim spomenutoga problema *dinamičnih prototipova* i nejasnih kriterija za uspostavljanje ljestvice relevantnosti na koje upozoravaju Song i Lee (2011), taj teorijski model ne uzima u obzir sve važne aspekte i varijabilnost

⁹ Autor navodi sljedeće vrste kontrasta: prototipno ↔ neprototipno značenje, intenzivirano ↔ neintenzivirano značenje ili značenje s „dodanom vrijednosti” ↔ bez „dodane vrijednosti”, doslovno ↔ metaforičko značenje i druga kontrastivna značenja (izdvajanje odgovarajućega referenta, izdvajanje odgovarajućega značenja u slučaju homonimije, sužavanje generaliziranoga značenja).

obilježja i upotrebe KL-repeticija. Primjerice, pretpostavljeni proces uspostavljanja ljestvice mogućih značenja KL-repeticija uvelike bi ovisio o njihovoj (ne)ustaljenosti, eksplicitnoj ili implicitnoj kontrastivnosti, širemu kontekstu iskaza i drugim čimbenicima. Zbog toga držimo da su predstavljeni *novograjsovski* modeli teorije implikature prikladniji za tumačenje KL-repeticija u iskazu, iako ni oni ne ulaze u detaljnu razradu procesa identifikacije njihova „najrelevantnijega smisla” u iskazu. U slučaju tumačenja KL-repeticije kao „nositelja” implikature, smatramo da ustaljene KL-repeticije valja tumačiti kao generalizirane, a neustaljene kao partikularizirane (kontekstualno uvjetovane) konverzacijske implikature. Partikularizirane implikature pritom bi valjalo razlikovati s obzirom na to je li kontrast između „preferiranoga” i drugoga značenja repetiranoga leksema iskazan eksplicitno ili implicitno.

4. KL-repeticija u hrvatskome jeziku: analiza primjera

Za potrebe kvalitativne analize izabranih primjera KL-repeticija u hrvatskome jeziku poslužili smo se mrežnim korpusom hrWaC. Pretraživanje smo proveli s pomoću CQL-upita 1:[word="[a-z]{2,}"] 2:[word="[a-z]{2,}"] & 1.word = 2.word, koji izdvaja sve udvojene riječi veće od jednoga slova (kako bismo izbjegli ponavljanje uzvika i veznika) napisane malim slovima. Taj je upit potom modificiran radi uključivanja velikih slova (A-Z) i njihove kombinacije. Radi isključivanja čestih nepoželjnih repeticija i reduplikacija iz pretrage kao što su primjerice *bla bla*, *ha ha*, *hi hi* korišteni su uvjeti tipa [word="[a-z]{2,}"] & word!="bla" & word!="hi" & word!="ha"]. Za detaljniju analizu imenica, koje su najčešći primjer, sužavali smo opseg specifičnim POS-pretragama tipa [word="[a-z]{2,}"] & tag="N.*"].

Među primjerima koji odgovaraju navedenim formalnim kriterijima izdvojili smo one u kojima se javlja KL-repeticija.¹⁰ Za prosudbu radi li se o KL-repeticiji uzimali smo u obzir kontekst primjera te implicitnu ili eksplicitnu kontrastivnost.

¹⁰ Kvantitativno-kvalitativnu korpusnu analizu KL-repeticija u hrvatskome jeziku planiramo provesti u narednome istraživanju. Njome će se utvrditi frekventnost pojedinih vrsta i funkcija KL-repeticija u korpusima hrvatskoga jezika.

Na taj su način eliminirani primjeri leksičkoga ponavljanja u drugim funkcijama te ponavljanja do kojega je došlo uslijed pogreške pri pisanju.

Strukturnom analizom primjera utvrdili smo da su u hrvatskome jeziku toj vrsti repeticije podložne sve promjenjive riječi: imenice (uključujući vlastita imena), pridjevi, glagoli, pojedine zamjenice i brojevi. U korpusu su potvrđeni i rjeđi primjeri KL-repeticije nepromjenjivih riječi poput pojedinih priloga i čestica. U nastavku slijedi analiza izabranih primjera grupiranih s obzirom na vrstu repetirane riječi, na kojima se demonstriraju glavna obilježja i funkcije KL-repeticija u hrvatskome jeziku.

Primjer 3.

- (a) [Ušla je u] vezu s čovjekom koji ima **BEBU bebu**, ponavljam, ne malo dijete, nego **bebu**.
- (b) Prestani joj davati mesne ostatke, daj joj sirovo **meso meso**.
- (c) Svirali su par novih stvari... Nisu baš svirali one **hitove hitove**.
- (d) Bila sam, jos uvijek, bez para [...] – dobra isprika za **izlazak izlazak**.
- (e) Kruha imaš po 4 ipo kune al je veličine slanica. Ako oš kupit baš **kruh kruh**, keširaj brale 8 do 9 kuna [...]
- (f) Vis me svaki put nanovo oduševi. **VIS Vis** je predivan.

Od promjenjivih riječi KL-repeticiji najpodložnijima su se pokazale imenice i pridjevi. Značenje većine imeničkih KL-repeticija u skladu je s Hohenhausovom (2004) formulom *XX je pravi/prototipni/upravo/samo X* (Primjeri 3a–c: *BEBA beba*, ‘prototipna beba – novorođenče, dojenče’; *MESO meso*, ‘čisto meso’; *HITTOVI hitovi*, ‘pravi hitovi’). Međutim, moguća su i odstupanja od te formule. Tako se u Primjeru 3d KL-repeticijom dodaje „nova vrijednost” primarnome značenju imenice *izlazak* (*IZLAZAK izlazak*, ‘izlazak iz kuće radi provoda’) (usp. Horn 2006), a isto je slučaj i u Primjeru 3e (*KRUH kruh*, ‘kruh standardne veličine’).

Kao što je vidljivo iz navedenih primjera, u korpusu su potvrđeni slučajevi s implicitno (npr. Primjer 3d) i eksplicitno iskazanim kontrastom (npr. Primjeri 4a–c, e): *BEBA beba* ↔ *malo dijete*, *MESO meso* ↔ *mesni ostaci*, *HITTOVI hitovi* ↔ *nove stvari*, *KRUH kruh* ↔ *kruh veličine slanica*). Dok se značenje nekih KL-repeticija može lako odrediti bez dodatnih kontekstualnih informacija, kod

drugih to nije slučaj. Primjerice, značenje izraza *MESO meso* i *KRUH kruh* ne bi bilo posve jasno izvan konteksta iskaza. U kakvome drugome kontekstu ti bi se izrazi mogli primjerice odnositi na životinjsko meso ili crveno meso (u kontrastu s veganskom imitacijom mesa ili bijelim mesom) odnosno na „klasični” kruh od pšeničnoga brašna (u kontrastu primjerice s bezglutenskim kruhom).

U korpusu je potvrđeno i nekoliko primjera KL-repeticije vlastitih imena. U takvim slučajevima KL-repeticija vrši funkciju specifikacije odgovarajućega referenta na koji/kojega se odnosi vlastito ime. U Primjeru 3f javlja se vlastito ime koje se može odnositi na dva različita referenta – naime, toponim *Vis* može se odnositi na otok Vis (u primjeru nerepetiran) i istoimenu grad (u primjeru repetiran). Uspješna interpretacija te KL-repeticije zahtijeva recipijentovo opće znanje s kojim govornik računa. Iz navedenih primjera proizlazi zaključak da stupanj kontekstualne uvjetovanosti i eksplicitnosti/implicitnosti značenja KL-repeticija mogu uvelike varirati, a shodno tome i njihove funkcije u iskazu.

Primjer 4.

- (a) [...] *ona se nasmijala makovima, tulipanima i zelenoj zelenoj travi.*
- (b) *Stavljala je moja prijateljica tu Subrinu koraljnu već dva puta i ona je baš crvena - crvena , ni traga od narančastoga [...]*
- (c) *Navodno odumiruća species francuskog intelektualca ne samo što još nije mrtva mrtva, nego naprotiv, [...] scena je i dalje vrlo živahna.*
- (d) [...] *gdje je stajao moj brod, dobro ne baš moj moj, ali...*
- (e) *Na kraju krajeva, puno toga treba u životu probati, ali ne mora se baš sve.*
- (f) *Ili ti je to baš prvi prvi seks pa je bed ako bude loš?*

Prema Hornu (2018) značenje i funkcije pridjevskih repeticija razlikuju se s obzirom na to je li repetiran relativni ili apsolutni pridjev: dok repetirani relativni pridjevi vrše funkciju intenzifikacije značenja (npr. Primjer 4a: *ZELENA zelena*, ‘jako zelena’), apsolutni upućuju na njihovo prototipno značenje, odnosno na maksimalnu zastupljenost svojstva koje pridjev označava (npr. Primjer 4c: *MRTVA mrtva*, ‘stvarno mrtva’). Međutim, analiza primjera iz korpusa pokazala je da u nekim slučajevima i repetirani relativni pridjevi mogu upućivati na prototipno značenje poput apsolutnih pridjeva, koje je u eksplicitnom ili implicitnom kontrastu s drugim mogućim značenjem (npr. Primjer 4b: *CRVENA*

crvena ‘stvarno crvena, a ne narančasta’). Isto je slučaj s nekim zamjenicama (npr. Primjeri 4d–e: *MOJ moj*, ‘stvarno moj’; *SVE sve*, ‘stvarno sve’) i rednim brojevima (npr. Primjer 4f: *PRVI prvi*, ‘stvarno prvi’).

Nedoumica koje se ovdje nameće odnosi se na primjere repeticije relativnih pridjeva u funkciji „čiste” intenzifikacije, bez eksplicitno ili implicitno iskazanoga kontrasta među različitim značenjima ili referentima (kao u Primjeru 5a). Iako neki autori odnos između neintenziviranoga i intenziviranoga značenja smatraju vrstom kontrasta na kojemu se može zasnivati KL-repeticija (npr. Huang 2015), držimo da bi takve slučajeve ipak valjalo izdvojiti kao zasebnu vrstu repeticije ili makar kao vrstu KL-repeticija u širem smislu (i u tome slučaju intenzifikaciju značenja tumačiti kao jednu od njihovih sekundarnih funkcija).

Primjer 5.

- (a) *Dobro, nije da baš **mrzi mrzi** kuhanje, ali nedvojbeno ga izbjegava.*
- (b) *Vrlo vjerojatno te voli, ali da te **voli voli** – iz ovog ponašanja ne bih baš rekla.*
- (c) *[...] Nego kada ti se netko baš sviđa. Ono, **sviđa sviđa**.*

Značenje glagolskih KL-repeticija iz korpusa u većini je slučajeva u skladu s Hohenhausovom (2004) formulom za izvođenje značenja pridjevskih, priloških i glagolskih KL-repeticija, prema kojoj *XX* znači *stvarno/uistinu/ekstremno X* (npr. Primjer 5a: *MRZI mrzi*, ‘stvarno/uistinu mrzi’). Međutim, u korpusu su zastupljeni i pojedini primjeri u kojima se repetacijom dodaje „nova vrijednost” primarnome značenju glagola (npr. Primjeri 6b–c: *VOLI voli* i *SVIDA sviđa*, ‘voli/sviđa u romantičnome smislu’).

Primjer 6.

- (a) *[...] a hodnik nam je jako uzak, al **jako jako** uzak*
- (b) *Sad sam se vratila (da, da... ne **sad sad** ... ali... ma znate već...).*
- (c) *[...] sumnjam da ću se vratiti baš **doma doma** jer ću teško nać posao.*
- (d) *[...] i malu pederušu za van... ili ak idem baš nekam **van van** onda imam torbu normalne veličine...*
- (f) *Toliko sam razočarana i **baš baš** mi je žao.*

Nepromjenjive riječi koje su najpodložnije repeticiji jesu prilozi, a njihovo značenje i funkcija varira s obzirom na njihovu vrstu: „čista” intenzifikacija (npr. prilog načina u Primjeru 7a: *JAKO jako*, ‘ekstremno jako’), upućivanje na

prototipno značenje priloga (npr. vremenski prilog u Primjeru 7b: *SAD sad*, ‘u trenutku u kojemu govornik iznosi iskaz’¹¹) te dodavanje „nove vrijednosti” primarnome značenju priloga (npr. mjesni prilozi u Primjerima 7c: *DOMA doma*, ‘u rodnome kraju’ i 7d: *ići VAN van*, ‘otići u (večernji) izlazak’)¹².

Osim kod priloga, repeticiju u funkciji „čiste” intenzifikacije značenja potvrdili smo i u pojedinim primjerima čestica (Primjer 6f). Kada je riječ o čestici *baš*, uočljiva je njezina česta pojava uz KL-repeticije u hrvatskome jeziku (usp. Primjere 5b, 5d–f, 6a, 7c). KL-repeticije nepromjenjivih riječi osim priloga niske su frekvencije te su ograničene na pojedine lekseme.

5. Zaključci

Istraživanjem je potvrđena pojava KL-repeticije u hrvatskome jeziku. Analizom izabranih primjera KL-repeticije iz mrežnoga korpusa hrWaC demonstrirali smo njihova glavna formalna i funkcionalna obilježja te smo utvrdili da su uvelike podudarna s onima u engleskome jeziku, uz neke manje specifičnosti.

(1) Analiza je pokazala da su KL-repeticiji u većoj ili manjoj mjeri podložne sve vrste promjenjivih riječi, posebice imenice i pridjevi. U većini slučajeva radi se o jednosložnim i dvosložnim riječima, iako nisu rijetki ni slučajevi s višesložnim riječima. U korpusu je potvrđena i pojava KL-repeticije nepromjenjivih riječi poput nekih priloga i čestica. Većina primjera iz korpusa potječe s internet-skih foruma, što je u skladu s tumačenjem te pojave kao obilježja prvenstveno razgovornoga, neformalnoga registra.

(2) KL-repeticije u većini analiziranih primjera služe za: (a) dokidanje dvosmislenosti iskaza (pretežno upućivanjem na prototipno značenje ili na odgovarajući referent ponovljene riječi), (b) dodavanje „nove vrijednosti” značenju ponovljene riječi ili (c) intenziviranje značenja relativnih pridjeva te nekih priloga i čestica (pri čemu primjere u funkciji „čiste” intenzifikacije smatramo rubnima zbog izostanka kontrastivnosti među različitim značenjima leksema ili referentima

¹¹ Vremenski deiktik *sad* može obuhvaćati uži (prototipno značenje) i širi vremenski period. U Primjeru 7b govornica koristi KL-repeticiju kako bi izbjegla takvu dvosmislenost.

¹² Isti je slučaj s primjerom iz korpusa citiranom u naslovu ovoga rada: *A gdje je bilo najljepše? Doma doma je uvijek najljepše i nije to samo isprazna fraza.*

na koje upućuju). Utoliko su se predstavljena tumačenja i klasifikacije značenja KL-repeticija u engleskome pokazala primjenjivima za analizu te pojave u hrvatskome.

(3) Analiza primjera pokazala je da u iskazima s KL-repeticijom kontrast nije uvijek eksplicitno iskazan. Značenje KL-repeticija može biti u većoj ili manjoj mjeri ko(n)tekstualno uvjetovano. Dok je u nekim slučajevima značenje KL-repeticija jasno izvan svakoga konteksta (posebice onih ustaljenijih), u drugima valjana interpretacija njihova značenja zahtijeva poznavanje jezičnoga i izvanjezičnoga konteksta iskaza i/ili posjedovanje kakvih općih ili specifičnih znanja koja dijele sudionici razgovora. Držimo da je za analizu mehanizama izvođenja smisla iskaza koji uključuju KL-repeticije kontekstualno uvjetovanoga značenja najprikladnija primjena teorije konverzacijske implikature.

(4) Usporedbom obilježja KL-repeticija u hrvatskome i engleskome jeziku utvrđene su neke manje specifičnosti. Dok Horn (2018) tvrdi da u engleskome nije moguća upotreba modifikatora uz KL-repeticije, ona je u hrvatskome korpusu potvrđena (npr. *daj joj sirovo MESO meso*). Nadalje, dok su u engleskome jeziku frekventne KL-repeticije u sklopu ustaljenih fraza, u hrWaC-u je potvrđeno svega nekoliko takvih primjera (npr. *ici VAN van*). KL-repeticija s prvom sastavnicom bez gramatičkoga nastavka (npr. u engleskome *GLOVE-gloves*) u hrvatskome nije moguća (npr. **HIT hitovi*, što je analogno situaciji u njemačkome jeziku (Bross i Fraser 2020), gdje se mora ponavljati cijeli fleksijski oblik riječi.¹³ Iako nisu dostupni „opipljivi” dokazi o porijeklu KL-repeticije u hrvatskome, sa sigurnošću se može tvrditi da su pop-kulturni sadržaji na engleskome jeziku doprinijeli porastu njezine frekventnosti u jezičnoj upotrebi – posebice među mladim govornicima hrvatskoga jezika.¹⁴

Ovim smo radom nastojali predstaviti glavna obilježja i funkcije KL-repeticije u hrvatskome jeziku. U budućim istraživanjima namjera nam je provesti analizu

¹³ Međutim, ponašanje KL-repeticije u njemačkome bliže je morfološkoj nego sintaktičkoj razini jer se čini ograničenom upravo na riječi koje sudjeluju u takvim tvorbama: imenice, pridjevi, glagoli i prilozi (Bross i Fraser 2020).

¹⁴ Naslijeđena imenska reduplikacija u imenicama iz praindoeuropskoga poput imenskih oblika *dabar, glagol, pepeo* ili glagolskih poput *dadem* ne pokazuju semantička niti pragmatička obilježja KL-repeticije, stoga ništa ne ukazuje na to da je riječ o naslijeđenoj pojavi. Tomu u prilog ide činjenica da KL-repeticija nije toliko produktivna ni u drugim slavenskim jezicima. O reduplikaciji u ruskome v. npr. Israeli (1997).

frekventnosti pojedinih vrsta KL-repeticija i njihovih karakteristika u korpusima hrvatskoga i drugih južnoslavenskih jezika.

Literatura

- BROSS, FABIAN; FRASER, KATHERINE. 2020. Contrastive focus reduplication and the modification puzzle. *Glossa: A Journal of General Linguistics* 5(1)/47. 1–18. <https://doi.org/10.5334/gjgl.1075>
- DRAY, NANCY. 1987. *Doubles and modifiers in English*. Magistarski rad. University of Chicago. Chicago.
- FELÍU ARQUIOLA, ELENA. 2011. Las reduplicaciones léxicas nominales en español actual. *Verba: Anuario Galego de Filoloxía* 38. 95–126. <http://hdl.handle.net/10347/7292>
- FINKBEINER, RITA. 2014. Identical constituent compounds in German. *Word Structure* 7/2. 182–213. <https://doi.org/10.3366/word.2014.0065>
- GHOMESHI, JILA; JACKENDOFF, RAY; ROSEN, NICOLE; RUSSELL, KEVIN. 2003. *Corpus of English contrastive focus reduplications*. <https://home.cc.umanitoba.ca/~krussll/redup-corpus.html>
- GHOMESHI, JILA; JACKENDOFF, RAY; ROSEN, NICOLE; RUSSELL, KEVIN. 2004. Contrastive focus reduplication in English (*The salad-salad paper*). *Natural Language & Linguistic Theory* 22/2. 307–357. <https://doi.org/10.1023/B:NALA.0000015789.98638.f9>
- HOHENHAUS, PETER. 2004. Identical constituent compounding – a corpus-based study. *Folia linguistica* 38/3–4. 297–331. <https://doi.org/10.1515/flin.2004.38.3-4.297>
- HORN, LAURENCE R. 1993. Economy and redundancy in a dualistic model of natural language. *SKY 1993: Yearbook of the Linguistic Association of Finland*. Ur. Shore, Susanna; Vilkinson, Maria. Suomen kielitieteellinen yhdistys. Helsinki, 33–72.
- HORN, LAURENCE R. 2006. Speaker and hearer in neo-Gricean pragmatics. *Wai Guo Yu: Journal of Foreign Languages* 120. 2–26.
- HORN, LAURENCE R. 2018. The lexical clone: pragmatics, prototypes, productivity. *Exact Repetition in Grammar and Discourse*. Ur. Finkbeiner, Rita; Freywald, Ulrike. Mouton de Gruyter. Berlin, 233–264. <https://doi.org/10.1515/9783110592498>
- Hrvatska jezična riznica*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, <http://riznica.ihj.hr/>
- HUANG, YAN. 2015. Lexical cloning in English: A neo-Gricean lexical pragmatic analysis. *Journal of Pragmatics* 86. 80–85. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2015.06.005>
- ISRAELI, ALINA. 1997. Syntactic reduplication in Russian: A cooperative principle device in dialogues. *Journal of Pragmatics* 27–5. 587–609. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(96\)00028-8](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(96)00028-8)

- LEE, BINNA; LEE, CHUNGMIN. 2007. A focus account for contrastive reduplication: Prototypicality and contrastivity. *Proceedings of the 21st Pacific Asia conference on language, information and computation*, The Korean Society for Language and Information. Seoul, 259–267. <https://aclanthology.org/volumes/Y07-1/>
- LEVINSON, STEPHEN C. 2000. *Presumptive Meanings: The Theory of Generalized Conversational Implicature*. Cambridge MA: MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/5526.001.0001>
- LIEBER, ROCHELLE. 2009. Chapter 18: Germanic: English (Identical-constituent compounds). *The Oxford Handbook of Compounding*. Ur. Lieber, Rochelle; Štekauer, Pavol. Oxford University Press. Oxford, 257–369. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199695720.013.0018>
- LJUBEŠIĆ, NIKOLA; KLUBIČKA, FILIP. 2016. *Croatian web corpus hrWaC 2.1*, Slovenian language resource repository CLARIN.SI, ISSN 2820-4042, <http://hdl.handle.net/11356/1064>
- MARKOVIĆ, IVAN. 2007. Repeticija i reduplikacija u hrvatskome. *Suvremena lingvistika* 33/64. 141–157. <https://doi.org/10.22210/suvlin>
- MARKOVIĆ, IVAN. 2009. Tri nehrvatske tvorbe: infiksacija, reduplikacija, fuzija. *Rasprijava Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35. 217–241. <https://hrcak.srce.hr/50756>
- ROSSI, DANIELA. 2011. Lexical reduplication and affective contents: A pragmatic and experimental perspective. *Belgian Journal of Pragmatics* 25. 148–175. <https://doi.org/10.1075/bjl.25.07ros>
- ROSSI, DANIELA; DOMENICY, MARC; KOLINSKY, RÉGINE. 2015. The inference of affective meanings: An experimental study. *Language and Cognition* 7. 350–371. <https://doi.org/10.1017/langcog.2014.33>
- SONG, MYOUNGHYOUN; LEE, CUNGMIN. 2011. CF-reduplication in English: dynamic prototypes & contrastive focus effects. *Semantics and Linguistic Theory* 21. 444–462. <https://doi.org/10.3765/salt.v21i0.2590>
- WHITTON, LAURA. 2006. *The semantics of contrastive focus reduplication in English does the construction mark prototype-prototype?*. Neobjavljeni rukopis. Stanford University. Stanford.
- WIDLITZKI, BIANCA. 2016. Talk talk, not just small talk. Exploring English contrastive focus reduplication with the help of corpora. *ICAME Journal* 40/1. 119–142. <https://doi.org/10.1515/icame-2016-0008>
- WIERZBICKA, ANNA. 1991. *Cross-cultural Pragmatics: The Semantics of Human Interaction*. Mouton de Gruyter. Berlin.

Home–Home Is Where the Heart Is: Contrastive Lexical Repetition in Croatian

Abstract

The paper examines contrastive lexical repetition (CLR) (also known as contrastive focus reduplication, double construction, lexical cloning, etc.) in the Croatian language, analyzing its formal characteristics and functions through selected examples from the hrWaC web corpus. The first part of the paper is dedicated to reviewing previous research on this phenomenon, presenting the theoretical and methodological framework for its study, and describing the main features of CLR identified in previous research (mostly in English). In the second part of the paper, a qualitative analysis of selected examples of CLR in Croatian is conducted to determine their general and language-specific structural and semantic-pragmatic features.

Ključne riječi: kontrastivna leksička repeticija, reduplikacija, pragmatika, semantika, korpusna analiza, hrvatski jezik.

Keywords: contrastive lexical repetition, reduplication, pragmatics, semantics, corpus analysis, Croatian language.